میشیل عفلق

کورتەیەك لە ژیان و بیروباوەری

“
الامة في هدفها
وحرية في رسالتها
واشتراكية في اقتصادها
”
— میشیل عفلق

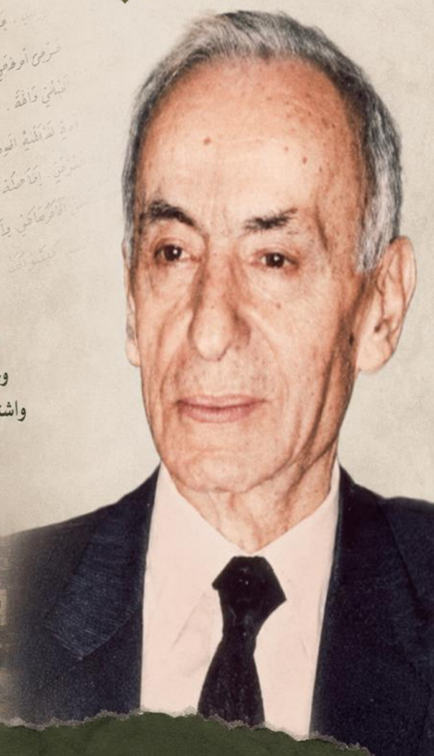

نووسینی:

د. إحسان برهان الدين

میشیل عفلق
کورتەیەك لە ژیان و بیروباوەری
د. إحسان برهان الدين

میشیل عفلق

کورتەیەك لەژیان وبیروباوەڕی

د. إحسان برهان الدين

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ، والصلاة والسلام على المبعوث رحمة للعالمين، نبينا محمد وعلى آله وصحابته الكرام ومن سار على نهجهم إلى يوم الدين.

میشیل عفلق

بیرمەندێکی ناسیۆنالیزمی بە ناوبانگی عەرەبە، لە ساڵی 1910 لە دیمەشق لە بنەماڵەیەکی مەسیحی لە دایکبووە، خوێندنی لە قوتابخانە فەرەنسیەکانی سوریا تەواو کردووە، دواتر لە گەل صلاح الدین البیطار ی هاوڕێی چووە بۆ پاریس و لەوێ بۆ درێژەپێدانی خوێندن چووەتە زانکۆی سۆربۆن و برەوی بە پێگەیاندنی خۆی داوەو

لەوێ پەیوەندی بە زۆر كۆمەڵەی خەباتگێڕەوە كردووە كە كاریان بۆ سەربەخۆیی فەلەستین بواری تر دەكرد.

میشیل عەفلەق پاش ئەوەی كەسایەتی سیاسی خۆی لە ڕێگەی پەیوەندی بە هزرو كەسایەتی وكۆمەڵە سیاسییەكانەوە لە فەرەنسا پێكەوەنا، لە ساڵی 1933 لە گەڵ صلاح الدین البیطار ی هاوڕێی گەڕانەوە بۆ سوریا وبۆ ماوەیەك مامۆستا

بوون، یەکیك لە خوێندکارەکانی لەو سەردەمە، عبدالرحمن ألباني بووە کە هەندێ یادەوەری سەرنج ڕاکێش دەربارەی عەفلەق دەگێڕێتەوە بەڵکو لە هەلێکی گونجاودا بە جیا بیخەمە ڕوو.

لە سوریا ڕوو بەڕووی کۆمەڵێك کاریگەری ئایینی و سیاسی و فیکری بوونەوە، بۆیە هەر زوو مێشێل عەفلەق خۆی بۆ هزری مارکسی یەکلا کردەوەو وتی مارکسیەت پوختەی بیرۆکەو

فەلسەفەی مرۆڤەکانە وئایینێکی نوێیشە بۆداهاتووی مرۆڤایەتی، هەر بۆیە ئەوان بە تەواوی بڕیاریاندا بە پێی فەلسەفەی ئیشتراکی سۆشیالیزمی مارکسی خەبات بکەن.

لە ساڵی 1941 یەکەم کۆمەڵەی لە ژێر ناونیشانی (الإحياء العربي) دامەزراند، هەر لەو ساڵەشدا وەکو بەرجەستەکردن بۆ بیری ناسیۆنالیزمی خۆی پشتگیری ڕاپەڕینەکەی رشيد عالي الكيلاني لە

دژی داگیرکەری بریتانی لە عیراق دەربڕی ..لە 1947 یەکەمین کۆنگرەیان لە دیمەشق بەست و مێشێل عەفلەق وەکو ڕاگری پارتەکە دەستنیشان کرا ودواتر لە 1952 (حزب البعث العربي) لە گەل (الحزب الاشتراکی) بە سەرکردایەتی أکرم الحوراني یەکیان گرت و بوونە (الحزب البعث العربي الاشتراکي).

له ساڵی 1949 بۆ ماوەیەكی كەم كرا بە ھزیری فێركردن له سوريا، بەڵام زۆری پێنەچوو له گەل أكرم الحوراني و صلاح الدين البيطار لەسەردەمی حوكمڕانی ئەدیب شەیشەكلی بەرەو بەیرووت هەڵهاتن و پاش چەند ساڵێكی تر گەڕایەوە بۆ دیمەشق و ڕۆڵی دیاری هەبوو لەیەكگرتنی سوریاو میسر وجارێكی تر گەرایەوە بۆ بەیروت وپاش هەڵگیرسانی شەری ناوخۆیی له لوبنان له ساڵی

1975 ڕوویکردە عیراق و لەوێ مایەوە، لە ساڵی 1985 سەرپەرشتی کۆمەڵێك چالاکی و کاری سیاسی کرد بە مەبەستی درووستکردنی کارێکی سیاسی گەورە بۆ داهاتووی عەرەب و چەندین دانیشتنیان لە بەغدا و لە پاریس لەو بارەوە گرێدا. مێشێل عەفلەق دامەزرێنەرو باوکی ڕوحی حیزبی بەعس و، پیاوی ماسۆنیەتی جیهاتی وەکو زۆر سەرچاوە ئامارژەیان کردووە، بەردەوام لە ترس و

دڵەڕاوکێدا بوو، هەمیشە ترسی لە دەزگاکانی هەواڵگری بوو تیرۆری بکەن، بۆیە لە گەشتەکانیدا بۆ بەیروت و بەرازیل و شوێنەکانی تر ، هەمیشە هاوڕێکانی جێگای نیشتەجێبوونیان بە ناوی خوازراوە بۆ دابین دەکرد و زوو زوو جێگەی دەگۆڕی.لە نامەیەکیدا کە بۆ دکتۆرە أمل بشور ی هاوسەری نووسیوێتی تێیدا ئەوپەڕی

سۆزو ترس له ئاینده‌ی هاوسه‌ره‌كه‌ی نیشان ئه‌دات له حاڵێكدا بمرێت.

مێشێل عه‌فله‌ق وه‌كو مونه‌زیری یه‌كه‌م حیزبی به‌عس له لایه‌ن نه‌یاره‌كانییه‌وه به‌وه تۆماتبار كراوه كه كه‌سێكی تیۆری بووه‌و دروشمه‌كانی ته‌نها به ڕواڵه‌ت سه‌رنج ڕاكێش بوونه وه‌كو: (وحدة ، حرية ، اشتراكية) و حیزبی به‌عس هه‌ر زوو یه‌كه‌م دروشمی شكاند كاتێك خۆی دوو باڵی

گەورەی لێ جیابوویەو بوونە هۆكاری پەرتەوازە بوون وناكۆكی گەورەی چەندین میللەتی عەرەب كە موژدەی یەكگرتن و ئازادی و سۆشیالیزمییان بۆ هێنابوون.بە هەمان شێوە دروشمی ئازادی كە ئەوان بوونە گەورەترین دوژمنی ئازادی ودروشمەكانی تریشیان وە كو:(أمة عربية واحدة ذات رسالة خالدة) هەمووی بریتی بوو لە

ڕوپۆشێکی درۆینە بۆ ئەو دوکتاتۆریەتەی لێدوانی لە ڕاستی ئامانج و ڕێبازی ئەوان دە کرد.

عەفلەق بە ڕواڵەت و ئەوەندەی پشتگیری ڕێبازی قەومی و مارکسی خۆی پێ بکات، هەمیشە وایدەردەخست کە وەکو سەرکردەیەکی عەرەب شانازی بە پێغەمبەری ئیسلامەوە دەکات و دەیوت:

)كان محمد كل العرب فليكن كل العرب اليوم محمدا) واتە: موحوممەد هەموو عەرەب بوو، دەی با هەموو عەرەبیش موحوممد بن، ئەوەش لە عەفلەقەوە سوود وەرگتنێك بوو دوور لە بنەما ئاكارییەكان لە سۆزی خەڵكی بۆ ئیسلام و ڕاكێشانی زۆرترین ڕێژەی خەڵكی بە ناو ئیسلامەوە بۆ حیزبەكەی، بۆیە ئەوان تەنانەت لە جەختكردنەوشیاندا لە سەر بنەماكانی

عەلمانیەت مەبەستیان بوو عەلمانیەتی ئیلحادی و عەلمانیەتی نا ئیلحادی لە یەکترتر جیا بکەنەوە و، نەك هەر گومانی بێ باوەڕی وئیلحاد لە خۆیان دووربخەنەوە، بەڵکو سوور بوون لەسەر ئەوەی ئیسلام وەکو کەلەپورێکی عەرەبی وێنا بکەن و شانازیشی پێوە بکەن، کە ئەمەش شێواندنێك بوو بۆ بنەما سەرەکییەکانی ئیسلام لە بیروباوەڕدا، تەنانەت خودی مێشیل عەفلق لەوە بەدەر نەبوو

وەکو لە وتارەکانیدا لە کتێبی (في سبيل البعث) دەردەکەوێت.

عەفلەق وەکو نەتەوە پەرستێك و هێمایەك بۆ بیری چەپ، پێی وابوو پەیوەندییەکی تۆکمە لە نێوان ئیسلام و هزری ناسیۆنالیزمیدا هەیە، لە لایەکی تریشەوە پەیوەندییەکی بە هێزی لە نێوان عەلمانییەت و بیری ناسیۆنالیزمی عەرەبیدا دەبینی و ئەمەش لە نووسینەکانیدا بە ئاسانی تێبینی

دەکرێت کە عەفلەق دەیەویست ئیسلام وەکو ئامرازێك بۆ خزمەتکردنی بیری نەتەوایەتی بە کاربهێنیت.

عەفلەق لەسەرەتای خەباتیدا لە پێناو فیکری ناسیۆنالیزمی مارکسیەتی بە چاکترین ڕێگەچارە دەستنیشان کرد، بەڵام لە دوای ساڵانێك لەو بیرۆکە پاشگەز بوویەوەو وتی مارکسیەت دوژمنی بیری نەتەوایەتییەو دەیڕوخێنیت.

مێشێل عەفلەق خاوەن کتێب و نووسینی زۆرە، لە دیارترینیان (في سبيل البعث) کە کۆکراوەی وتارەکانی ئەوە لە قۆناغەکانی تەمەنی حیزبیدا، لە دوو بەرگدا کۆکراوەتەوەو لە دوای مردنیشی نووسینەکانی تریشی بۆ زیاد کراو لە پێنج بەرگدا چاپ کران.

عەفلەق ئەگەرچی هاوشێوەی دیکتاتۆرەکانی جیهان وەکو ستالین و هیتلەر و موسولینی و

چاوچیسکۆ قەتڵ وعامی بە دەستی خۆی نەکردووە، بەڵام مامۆستا ومونەزیرو دامەزرێنەری دوو بەرجەستەکردن بوو بۆ حیزبێکی خوێنڕێژ کە (حزب البعث العربي الاشتراکي) بووە، کە مێژوویەکی درێژیان بووە لە کوشتاردا، یەکەمیان حیزبی بەعسی عێراقی کە لەڕێگەی سەرانی ئەو حیزبەوە بەتایبەتی صدام حسین و دارودەستەکەی توانیان لە گەڵ ڕوباری دیجلەو

فوراتدا ڕوبارێکی ترله خوێنی عێراقییەکان بخەنە ڕێ، ئەوی تریشیان ڕژێمی ئەسەدی باوك وکوڕبوو کە سەرەڕای ناکۆکی فیکریان لە هەندێ مەسەلەدا لە گەل عەفلەق، بەڵام لە کۆتاییدا ئەو هەر باوکی ڕوحی حیزبی بەعس بوو بە شێوەیەکی گشتی وئەوانیش مێژوویەکی ڕەشیان بۆ دونیا تۆمار کردووە لە کوشتی میللەتی خۆیان..جگە لە

بەعسیەکانی یەمەنیش کە بە هەمان شێوە شانازیان بە عەفلەقەوە کردووە.

جگە لەوەش عەفلەق وەکو ناودارێك کە بە بیرمەند و فەیلەسوف وەسف کراوە، هەموو هەوڵێکی خۆی بەگەر خستبوو بۆ ناشیرینکردنی مێژووی ئیسلامی و وێناکردنی ئیسلام وەکو بزوتنەوەیەکی عەرەبی کە خەباتی لە پێناو ناسۆنالیزم و سۆشیالیزم و بیری چەپدا کردووە

وتەنانەت هەڵگرانی ئەو دینەش لە هزری بەعسدا هەموویان بریتین لە پاڵەوانی عەرەب کە لەپێناو عەرەبدا کۆششیان کردووە

.

هەروەها لەتاوانە گەورەکانی تری ئەوەبوو لە ڕێگەی دەسەڵاتی لەسەر حیزبی بەعس توانی مەناهیجی خوێندن بە ڕەنگی ئایدۆلۆجیای بەعس ونەتەوەپەرستی ڕەنگ بکات و، مێژووی ئیسلام

لە لای نەوەی تازە پێگەیشتوو و خوێندکارانی زانکۆ بە شێوێندراوی و دوور لە حەقیقەتی خۆی هەکو بەرنامەیەکی خوایی و سیستمێکی بەڕێوەبردن بۆ ژیان نیشان بدات.

بەعس بەو مێژووە ڕەشەی کە هەیانبووە، تاك بە تاکی ئەو حیزبە لە ئەندامان و سەرکردەکان ، مێشێل عەفلەق یان بە مامۆستا و ئیلهام بەخشی خۆیان زانیوە، بۆیە ئەو بە لێپرسراو دادەنرێت

بەرانبەر هەموو دڵۆپە خوێنێك كە تاك و سەركردەیەكی بەعسی ڕژاندبێتیان لە عێراق و سوریا ویەمەن و هەر جیگەیەكی تر.
عەفلەق تەماشای ئیسلامی وەكو بزوتنەوەیەكی شۆڕشگێڕانە دەكرد و كەسایەتی پێغەمبەریشی صلی اللہ علیه وسلم لەو سیاقەدا بەكاردەهێنا، بۆیە بەو فیكرە ناسیۆنالیزمە كە داكۆكی لیَ دەكرد، هەوڵی دەدا ئیسلام وەكو ئامرازێك بەكاربهێنێت

و به دینێکی عەقائدی وا وێنای بکات کە پێغەمبەرێکی عەرەب دینێکی بۆ عەرەبەکان هێناوە وشۆڕشی لە دژی غەیری عەرەبەکان کردووە وئیسلامی لە ڕێگەی کۆمەڵە ڕەهەندێکی مارکسی و سۆشیالیزمی دەناساند بۆ شوێنکەوتوانی، ئەو بە ئاشکرا ڕزگاری مرۆڤایەتی لە سۆشیالیزمدا دەبینی.

یەکێکی تریش لە گەورەترین تاوانەکانی عەفلەق ئەوەبوو بیری ناسیۆنالیزمی وەکو جێگرەوەو

ئەلتەرناتیف بۆ ئایین نیشان دەدا لە نووسینەکانیدا وەکو سیستمێکی تەواو بۆ ژیان وێنای دەکرد، کە پێویستی بە ئیسلام نییە مەگەر وەکو ئامرازێك کە تەنها خاڵی گرنگی ڕەهەندە عەرەبییەکەی بێت.

مێشیل عەفلەق لە سالی 1989 لە نەخۆشخانەیەك لە پاریس وەفاتی کرد و بە مەبەستی ناشتنی تەرمەکەیان بۆ بەغدا گەڕاندەوە

، حکومەتی عێراق لە ڕێوڕەسمێکی گەورەو شکۆداردا لە مزگەوتی ئەبو حەنیفە نوێژی لەسەر کرا وتەرمەکەیان بەخاك سپارد و صدام حسين و عزة الدوري وهەندێکی تر لە سەرکردەکانی بەعس تابوتەکەیان لەسەر شان هەڵگرتبوو، قەبرێکی نەخشێنراوی گەورەیان بۆ ئامادە کرد کە گومەزێکی شینی لەسەر درووست کرابوو لە

باخچەی بارەگای نەتەوەيي حیزبی بەعس لە بەغدا.

ئەوەی جێگای بایەخ و سەرنجی جیهان بوو ئەوەبوو کە صدام حسین پاش مردنی عەفلەق موسوڵمان بوونی ئەوی ڕاگەیاند و، کوڕێکی میشیل عفلق یش بە هەمان شێوە هەواڵەکەی پشت ڕاست کردەوەو،وتی باوکم نامەیەکی لە ناو قورئانێکدا بەجێهێشتووە کە تێیدا شایەتمانی

هێناوەو موسوڵمان بوونی خۆی ڕاگەیاندووە، ئەو وتبووی گوایە لە ساڵی هەشتا کاتێك لە گەشتێکدا عەفلەق لە پاریسەوە بەرەو بەغدا دەگەڕێتەوە ، فرۆکەکەیان لە کەوتن نزیك بووەتەوەو ئیتر ئەویش ئەو نامەی نووسیوە، بەڵام دواتر فرۆکەکە توانیوێتی بە سەلامەتی لە فرۆکەخانەی بەغدا بنیشێتەوە، صدام حسین خۆیشی پاش دەستگیرکردنی لە لایەن هێزەکانی ئەمریکا ئەوەی

لە لای پارێزەرەکەی دووپات کردەوە کە خۆی دەستی بووە لە موسوڵمان بوونی میشیل عفلق دا.

من وەکو خۆم باوەڕم بەو هەواڵە نییە و بەشانۆگەرییەکی سەددامی ئەزانم بۆ ئەوەی حیزبەکەی لە ئایینی مەسیحی دووربخاتەوەو وەکو سەرکەوتنێکی نەتەوەیی ئەو سەرووەرییەی درووستکردووە کە دامەزرێنەرو باوکی ڕوحی

حیزبی بەعس موسوڵمان بووە، ئینجا ئەگەر ڕاستیش بێت، ئەو موسوڵمان بوونە چی کاریگەرییەکی هەیە کە خاوەنەکەی ڕاینەگەیەنت و لەو هەموو کارەساتانەی کە هەیبووە تەوبە نەکات وپاشگەزنەبێتەوە.

بەڵام هاوکات لە کاتێکدا زۆر کەس و لایەن لەوە بە گومانن کە میشیل عفلق موسوڵمان بووبێت، هۆکارەکەشیان بۆ ئەوە گەڕاندووەتەوە کە صدام

بەو هەواڵە ویستوویەتی حیزبی بەعس لە مەسیحییەتەوە دوور بخاتەوە، بەڵام کەسانێکی تریش هەن باوەڕیان بە موسوڵمان بوونی مێشێل عەفلەق هەیە وبەڵگەکان دەخەنە ڕوو و، یەکێك لەوانەش کە داکۆکیان لەسەر ڕاستی موسوڵمان بوونی عەفلەق کردووە بیرمەندی میسری محمد عمارة بووە.

له 2003 له دوای بڕیاری بنەبڕ کردنی بەعس (اجتثاث البعث)هێزەکانی ئەمریکا هەڵسان بە تەقاندنەوەی گۆڕەکەی مێشێل عەفلەق وئەمەش نارەزایی لای زۆرێك لەعەرەبەکان بەتایبەتی قەومییەکان لي کەوتەوە.

*زانیارییە گشتییەکانی ئەم بابەتەم لە وێکبیدیا وەرگرتووە کە ئەویش لە کۆمەڵێك سەرچاوە وەریگرتوون، لەگەل زیادکردنی هەندێ بۆچوون و

هەڵێنجان لە خوێندنەوەی خۆمەوە بۆ مێشیل عەفلەق و بینینی چەندین بابەتی دەکویمەنتاری و خویندنەوەی پەیوەندیدار بەم باسە پێش ئەوەی دەست بە نووسین بکەم.

إحسان برهان الدين

سلێمانی2017-8-23